

Fenyvesi Félix Lajos

HRABAL-TÖREDÉKEK

„És tudta, hogy az írással egyre kevesebb lesz, és örült ennek, mert érezte, hogy minél több fogy el belőle, voltaképpen annál több lesz, s állandóan újra kell kezdenie...”

Monika Zgustová

Ezt az emlékezést már régen meg akartam írni. Meg is tudtam volna, de mindig zavart az egyszerű kérdés: vajon mit szolt volna Hrabal uram ahhoz, hogy én az olajosan sűrű, tüzes vörösbort szeretem, arra esküszöm (főleg betegeskedő szívem miatt), ő pedig az aranylő, tejszínes habbal koronázott sört isteníti! A csapolt pilsenit. Nem is akárhogyan, mondják, ha tikkadtan letelepedett barátai mellé, huszonhat másodperc alatt beszippantott egy korsó italt. Mint azt is tudjuk, 7–8 percenként fűzött be új papírlapot öreg írógépebe.

Ültünk a prágai Aranytigrisben. Közel Hrabal törzsasztalához, ahol kedd délutánokon rendszeresen összejött a díszes társaság. Késve megérkezett a mester is. Ámulva néztem, ez az alacsony, kopasz, ráncos férfi lenne az egyik legkedvesebb író? Egyszerre két korsót is maga elé tett, rágyújtott jó erős cigarettájára, és fújta a sűrű füstöt, mint a gyárképmény. „Többnyire fülel, figyel, les – írta fordítója, Varga György –, fölvesz mindent tudata magnetonfonjára, és a láthatatlan archívumból bármikor előveszi a felvételeket, és felhasználja, de nem ellened, hanem érted”.

Keveset szolt, ahogyan életében is. De apró szeimeivel mindent lefényképezett, és bölcsen hallgattott. Olykor türelmetlenül, hogy mehesen kerskói tanya-otthonába, és leülhessen kopott gépe elé. Belém villant: ötven éve ír, vagy régebben is, gyöttrőde és örömmel, új minőséggé gyúrva egyszerű, szépszomorú történeteit. Nem csoda hogy elfáradt, és a

nagyvilágban ismert és szeretett író 1997. február 3-án egy ötödik emeleti kórházi szoba ablakán, galambtetés közben kilépett a mindenségbe. Nem is kilépett, inkább repülni vágyott, mint sörgyári hősei, akik fölmásztak a magas kémény szélörvényes tetejére. Köröttük ott köröztek a virágos tavaszban a madarak. Talán közénk kívánczolt régóta, mint titkokat őrző, könnyen sebezhető gyerek.

Bohumil Hrabal 1914. március 28-án született Morvaországban. Apját nem ismerte; anyja 1920-ban ment férjhez František Hrabal sörgyári könyvelőhöz. Az iskolánál jobban érdekelte a gyár világa, az egyszerű emberek története. A prágai Károly Egyetemen jogot végzett; a háború alatt vasúti forgalmistaként dolgozott. Jiří Menzel Oscar-díjas rendezővel sok közös filmet készítettek. 1963-tól csak az irodalomnak élt; egy darabig szamizdatokban publikált.

Jaroslav Hašekkel és Karel Čapekkel együtt a 20. századi cseh irodalom (különösen a szatíra) vezéralakja.

Ezek a száraz lexikon-adatok, a fontosabb állomáshelyek. A többi egy különös ember kísérlete, hogy megajándékozzon bennünket a nyelv varázsával, a szavakban bujdokló örömmel, a veszendő reménnyel. Mesél itt minden. A megállt időben szunyókáló kisvárosok fölragyognak az arany napsütésben, tündökölnek a fák, az erdők, a szelíden kanyargó keskeny utak, az omló temetőfal mellett beszélgető férfiak. Idillien nyugalmas és emberséges világ. „Mosolyos bölcsesség, szelíd ironia árad a világhírű cseh író műveiből – írta Szigeti László –, megkapó nosztalgia, töretlen-törhetetlen életszeretet”.

Leszedem a zsúfolt polcra a könyveit. Tele-tűzdelve vékony papírlapokkal, ceruzás aláhúzókkal. Van itt néhány levelezőlap is, cseh nyelvű kiadások. Regények és elbeszélések: *Gyöngéd barbárok*, *Harlekin milliói*, *Őfelsége pincére voltam*, *Rózsalovag*, *Szigorúan ellenőrzött vonatok*, *Sörgyári capriccio*, *Táncórák idősebbeknek*, *Tükrök árulása*, *Hóvirágünnep...*

Szándékosan hagytam a végére két könyvét, ezek inkább beszélgetések az íróval, pompás valomások.

April Gifford a nem szép, kicsit súlyos, de annál kedvesebb ifjú hölgy, öt kilós cseh szótárral Hrabal

miatt repülte át az óceánt. Jó étvágya, szerénysége fölírta a depressziós író, aki kacskaringózó mondatokban (11 levélben) üzent meg véleményét. A szerelemről, politikáról, utazásokról, filozófiáról, művészetekről, a füstös kiskocsmák lebegő alakjairól küldte el lírai vallomását.

A *Zsebcserek* interjúregény. (A cím különben az Aranycsapat csatárára, Hidegkútira utal, akinek zsebkendőnyi területen bemutatott cseleitől a nézők lélegzete is elállt.) A Dunaszerdahely-Prága közötti párbeszédből sokat megtudunk az író mindennapjairól. Útkereséséről és zsákutcáiról. Hrapka Tibor remek fotói jól kiegészítik a szöveget, sőt, bepillantást adnak Hrabal magányos életébe is. Kedvenc macskáit viszi reggelire, pomponos tarka sapkájában zöld válltáskával siet, olvas, régi családi fényképeket néz, töpreng, olykor nagyot nevet, kedves sörözőjében az asztal végén áll, búcsúzik éppen, csak előtte még órákon keresztül focicsapatáról, a mindig csúfondáros vereséggel távozó DAC-ról tart előadást.

Végezetül néhány mondat a nekem legkedvesebbről: a *Sörgyári capriccióról*. A világhírű rendező, Jiří Menzel erlagadó filmje egy sörgyár hétköznapijait mutatja be. Az 1920-as évek cseh kisvárosának lassú folyású életét, derűs-szomorú valóságát. Az események középpontjában három ember áll: Francin (Jiří Schmitzer) a gyár vezetője, arany vízese zuhatag hajú, gyönyörű felesége, Maryska (Magda Vášaryová), és a mindig hangosan beszélő sógor, a suszter, Pepin bácsi (Jaromír Hanzlík)...

A finom ritmusú film, fojtott erotikájával mutatja be a vidék fuldokló életét. Kisszerű viselkedését és megalkuvásait. Külön elemzést érdemelne a remek operatőri munka, az ajándékozás szertartásai, az ízes disznósültek, illatos sütemények, a frissen csapolt, soha ki nem fogyó söröskorsókról. Az esti mezítelen fürdés csillogó vízgyöngyei, az oldalkocsis motor füstölgése és csattogása, a fodrász művészi hajvágása, a gyermekáldás varázsos szavának kimondása a tavaszi domb oldalában.

Hrabal-szeretetemet mi sem bizonyítja jobban, hogy Hrapka Tibor fotóiból rendezett budapesti kiállításán már kora hajnalban ott voltam. A belvá-

Hrabal első, gyermekkorában kapott könyve.

rosi Eötvös Klub hátsó bejáratánál húzódtam meg, hogy első lehessen a nyitáskor. Középről figyeljem, hallgassam korunk egyik legnagyobb íróját, aki szerényen csak krónikásnak nevezte magát. Kaptam is a lelkes dicséretért, hogy Nobel-díjra érdemesnek ítélt, s a bíráló bizottságot dilettánsok gyűlekezetének neveztem. Nobel nem említette végrendeletében, hogy a játszók, a vidámságot osztogatók nem lehetnek ott a legjobbak között.

Nem baj. A hűséges olvasóknak ez nem fontos. Hrabal élete, 100 éve a mindenről szól. Az örökkévalóságról. Az egyszerű csodáról, hogy kisvárosok csendjéből, a kisemberek tiszta szavaiból is lehet nagyot alkotni. Sőt, az időt is meg tudjuk állítani, vagy lassítani legalább, ha pár korsó sört öntünk a rozsdás fogaskerekekre. Hrabal régi, egyszerű, leltűnt világokról írt, olyan szépségekről, mulandó értékekről, amelyek már nincsenek. De ott élnek a cseh író könyveiben. Nem múltó, fájó valóságként. Íme, az ember, a mindenség mozsártörőjében. A veszendő ember, aki a lét elviselhetetlen, küszködő napjaiban is keresi és megtalálja a reményt.